

N:o 12.

Ank. till Riksd. Kansli d. 17 Mars 1869, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändringar i Skiftesstadgan den 9 November 1866.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till Lag-Utskottets behandling öfverlemnad motion, N:o 243, har Herr *R. T. Busck* föreslagit åtskilliga ändringar och tillägg i §§ 3, 28, 34, 41, 49, 53, 54, 56, 58, 64, 69, 78, 85, 86, 87, 89, 105, 133 och 134 af Kongl. Maj:ts förnyade nådiga Stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866; dervid motionären, för att på förhand bemöta den anmärkning, som antoges komma att göras derom att nämnda stadga vore så ny, att man ännu ej hunnit pröfva verkningarne af densamma, erinrat, att berörda författning, på sätt dess ingress äfven utvisade, i det hufvudsakligaste blott vore en omskrifning af 1827 års Skiftesstadga, jemte samlande på ett ställe af de ändringar deri, som under följande år beslutats, så att hvar och en, synnerligast de som hafva mångårig erfarenhet af författningens verkningar, mycket väl kunde bedöma de missförhållanden, som ännu qvarstode.

För att följa samma ordning som motionären, tillåter sig Utskottet att likaledes till en början erinra, hurusom bestämmelserna i 1827 års Skiftesstadga, genom tid efter annan utkomna särskilda författningar och förnämligast genom Kongl. Kungörelsen den 9 Juni 1832 undergått förändringar, hvarvid ej blott de ändrade bestämmelserna, utan äfven andra sådana af hufvudsaklig vikt, i afseende å hvilka ändring nu blifvit yrkad, otvifvelaktigt utgjort föremål för förnyad pröfning. Vid detta förhållande torde ytterligare förändring i förevarande, så nyligen reviderade författning ej böra ega rum, derest icke synnerligen viktiga skäl

dertill föranleda; och då Utskottet nu går att taga i öfvervägande hvad motionären i sådant afseende anført, jemte derpå grundade förslag, anser sig Utskottet, till undvikande af allt för stor vidlyftighet, allenast böra, med hänvisande för öfrigt till den tryckta motionen, angifva skiljaktigheterna emellan de föreslagna och nu gällande stadganden, jemte hufvudsakligaste motiven för de förra, med iakttagande af paragrafföljden i författningen.

Då, enligt § 3 i gällande författning, skiftesvitsord endast eger rum, när skifteslagets jord genom teg- eller storskifte blifvit lagd i flera skiften, men redan verkställd enskiftesdelning, som vunnit laga kraft, eller skifte, som enligt Kongl. Kungörelsen den 20 Februari 1821 under sådan egenskap blifvit fastställdt, eller laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, icke må genom nytt skifte rubbas, utan så är, att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas, så skulle, efter motionärens förslag, icke blott teg-, stor- och enskiften kunna genom nytt skifte rubbas, så snart egorna dervid blifvit i flera skiften utlagda, utan jemväl nytt skifte ega rum, då laga skifte, efter enahanda pröfning, som nu enligt § 89 är i afseende å storskiften föreskrifven, funnes vara så verkställdt, att ändring deri medförde betydligare fördelar; dock att dylik fråga ej finge komma under ompröfning, så vida icke hälften af delegarne i skifteslaget sig om nytt skifte förenade; och har motionären till stöd för detta förslag anført, att, vid tiden för enskiftenas införande, dessa af flera anledningar verkställdes på sådant sätt, att de äro lika litet öfverensstämmande med nutidens fordringar som de förra storskiftena, och att förhållandet till en del är lika i afseende på många laga skiften, synnerligast sådana, der skifteslagets egor bestått af delvis sankta och vattensjuka marker, deri delegarne fått hvar sin andel, men hvilka marker numera, till följd af skedd afdikning och uppodling, vore fullt jemförliga med skifteslagets öfriga jord, så att utflyttning dit kunde ega rum.

Det torde icke kunna bestridas, att skyldigheten att ingå i laga skifte, och sålunda afträda lagligen förvärfvad jord i utbyte mot annan, samt vidkännas dermed förenade kostnader och olägenheter, redan sådan denna skyldighet nu är bestämd, innebär en sådan verklig inskränkning i eganderätten, som blott kan försvaras genom de allmänna fördelar, hvilka dermed afses; och det synes betänkligt att än vidare utsträcka denna skyldighet, så att den, hvilken genom hittills gällande stadganden erhållit försäkran att få orubbad bibehållas vid de egor, som genom lagligen fastställdt enskifte eller laga skifte blifvit honom tilldelade, skulle kunna åläggas att, mot sin vilja, ånyo afstå dessa till delning och un-

derkasta sig de kostnader och rubbningar, som derigenom måste uppstå. Visserligen har motionären erinrat, att ett korrektiv mot jordegares betungande med onödiga kostnader i och för nya skiften finnes uti föreskrifterna i § 89, att äldre skiften ej få rubbas, så vida det ej tydligen utredes, att betydligare fördelar derigenom vinnas, hvilken utredning skulle erhålla ytterligare fullständighet genom det af motionären föreslagna tillägg till sistnämnda paragraf, att skiftesmannen äfven borde undersöka *på hvad sätt* skifteslagets egor kunde genom nytt skifte erhålla en för egornas skötsel lämpligare indelning; hvarförutan, när fråga vore om rubbning af ett laga skifte, dertill skulle erfordras bifall af en viss andel af delegarne i skifteslaget; men detta oaktadt torde väl icke vara skäl att i vidsträcktare mån, än som redan skett, utsträcka skiftesvitsordet, helst numera, enligt den förändrade ordalydelse § 3 i förnyade stadgan erhållit, icke blott enskifte, utan jemväl fastställt laga skifte kunna rubbas, när alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas, och sådana skiften följaktligen kunna äfven delvis, d. v. s. med uteslutande af de motvilliges lotter, omgöras, hvarigenom syftet med den föreslagna förändringen i de flesta fall torde väsendtligen uppnås i afseende å de delegare, som om nytt skifte sig förena; och får Utskottet därför hemställa,

1:o att hvad i förevarande hänseende blifvit föreslaget ej måtte af Riksdagen bifallas.

§ 28 innehåller det stadgande, att landtmätaren skall å förrättningsstället infinna sig sist kl. 10 förmiddagen och om han, utan anmaldt förfall, uteblifver öfver kl. 12, ansvara såsom för tjensteförsummelse; hvaremot motionären, under anförande, hurusom landtmätaren ofta kunde medhinna tvänne sammanträden på en dag, hvilket efter bokstafliga lydelsen af paragrafen icke vore honom tillåtet, och att det ej kunde vara meningen att förhindra en lönlös tjänsteman att arbeta så mycket han förmådde, desto heldre som sådant ej heller vore förenligt med jordegarnes intresse, föreslagit sådan förändring, att landtmätaren skall kunna utsätta tiden för förrättningar, utan att dervid vara bunden vid något visst klockslag, och ej heller anses skyldig till ansvar för uteblifvande i annat fall, än att han ej komme inom två timmar efter den af honom utsatta tid.

Då det emellertid i allmänhet ansetts nödigt att bestämma viss tid för embetsförrättingars början, såsom ock uti 2 Kap. 3 § Rättegångsbalken är iakttaget i fråga om häradshöfdings skyldighet att å tingsstaden sig infinna; då nu ifrågavarande föreskrift för landtmätare öfverensstämmer med hvad i nyssnämnda lagrum är stadgadt; då det der-

jemte synes betänkligt att helt och hållet åt förrättningsmannens godtycke öfverlemnna bestämmandet af den tid, då en tjensteförrättning skall företagas och han på stället sig infinna; och då, jemväl med bibehållande af ifrågavarande föreskrift, det icke torde för landtmätaren möta hinder att, utan äfventyr af ansvar, å samma dag hålla två skilda sammanträden, derest det ena medtager så ringa tid, att han hinner på det sednare förrättningsstället inträffa före kl. 12, hemställer Utskottet,

2:o att motionärens berörda framställning måtte lemnas utan afseende.

Vid § 34, som bestämmer, att, om delegare eller publikt ombud uteblifver från behörigen kungjord landtmäteriförrättning, skall förrättningen icke dess mindre gå för sig, är föreslaget det tillägg: att om samtliga delegarne uteblifva, skall landtmätaren utsätta ny dag och sökanden ersätta kostnaden för sammanträdet. Motionären har väl ansett det vara ostridigt, att landtmätaren i detta fall ej kan företaga förrättningen, likasom han förmenat, att sökanden borde anses vållande till uppskofvet, emedan åtminstone han bort ega skyldighet att sjelf eller genom ombud komma tillstädes; men att ett tydligt stadgande dock i dessa afseenden vore behöfligt.

Lika med motionären finner Utskottet, att, om icke någon delegare infinner sig, förrättningen ej heller kan företagas, helst icke ens den första åtgärd, som är föreskrifven, eller framställning af frågan huruvida delegare har jäf mot förrättningsmännen, då kan ega rum; och detta synes Utskottet vara så klart, att något uttryckligt stadgande derom icke erfordras. Hvad åter angår sammanträdeskostnaden, så torde det vara mindre lämpligt att stadga ovilkorlig skyldighet för sökanden att gälda ersättningen härför, utan sådant böra bero på de förhållanden, som i hvarje särskildt fall förefinnas, alltid med rättighet för landtmätare och gode män att af samtliga vederbörande delegare njuta godtgörelse för inställelsen enligt gällande bestämmelser. Utskottet får derföre hemställa,

3:o att motionen i denna del ej måtte vinna bifall.

Genom § 41 är stadgadt, att den handtlangning, som vid landtmäterigöromål skall af delegarne utgöras, *icke må under slätter- och skördetiderna utfordras, der ej delegarne derom äro ense*. Detta stadgande har motionären uppfattat så, att det »medgåfve skiftesdelegare rätt att under slätter- och skördetiden *erhålla uppskof* i egoaffattning, om de derom äro ense», och att, enär enhällig öfverenskommelse i nämnda afseende erfordras, en enda delegare följaktligen skulle kunna *förhindra* ett af alla de öfriga önskad *uppskof*, hvilket syntes både orätt och i de flesta fall tillintetgörande hvad som med § 2 afsåges; och har motio-

nären på grund häraf föreslagit, att emellan orden »der ej» och »delegarne» må insättas orden »flertalet af».

Utskottet befarar, att, så vida motionären, såsom motiverna antyda, åsyftat att befordra ett uppskof under slätter- och skördetid, hans förslag dock skulle leda till motsatsen. Då i §:n stadgas, att *handtlangning icke må utfordras*, der ej delegarne derom äro ense, d. v. s. hvar för sig det medgifva, så skulle, enligt §:ns föreslagna förändrade tydelse, *flertalet* kunna tvinga de öfrige att gemensamt med dem utgöra sådan handtlangning. Är åter detta sednare meningen med förslaget, såsom ordalydelsen föranleder, så må deremot anmärkas, att det för fåtalet kan vara af stor vigt, ja stundom en välfärdssak, att befrias från handtlangnings utgörande under den tid, då all tillgänglig arbetskraft är behöflig för slättern eller skörden; men att detta alldeles icke hindrar de öfriga, att äfven under denna tid lemna erforderlig handtlangning, om de så finna för godt, till beredande af fortgång åt förrättningen. Och får Utskottet alltså hemställa,

4:o att Riksdagen måtte finna motionen icke heller i denna del förtjena afseende.

Motionären har anmärkt, att då § 49 föreskrifver, att när förening upprättas rörande rågångstvist, hvori Kronan för hemman eger del, samma förening skall genom krono-ombudets försorg insändas till Konungens Befallningshafvande, för att erhålla dess godkännande, så vore detta en onödig och tidsödande omgång, helst landtmätaren, utan krono-ombudet såsom mellanhand, kunde lika väl öfversända handlingarne till Konungens Befallningshafvande, hvarför orden »genom krono-ombudets försorg» borde ur §:n utgå. Men enär denna föreskrift otvifvelaktigt tillkommit i den syftning, att krono-ombudet vid föreningens insändande tillika skulle deröfver afgifva utlåtande, samt, derest handlingarne sådant förutan insändas genom landtmätaren, krono-ombudets yttrande i de flesta fall måste särskildt infordras, hvarigenom, i stället för tidsbesparing, skulle uppkomma tidsutdrägt, får Utskottet hemställa,

5:o att den föreslagna förändringen ej måtte af Riksdagen bifallas.

Vid § 53, som bestämmer ordningen, i hvilken de vid skifte förekommande frågor skola föredragas, har motionären erinrat, att han hyste tvifvel om lämpligheten deraf, att, såsom nu är stadgadt, urskiljandet af den mark, hvilken bör beräknas såsom in- eller afrösningsjord, skall föregå graderingen, emedan förrättningsmännen under denna sednare inhemtade den säkraste kännedomen om skifteslagets egor och kunde, efter graderingens fullbordan, bättre bedöma hvilka egotrakter

skola inrösas, men eljest måste, jemte delegarne, förut öfvergå större delen af skifteslagets område, för att få reda på de trakter, hvilka kunde anses såsom inrösningsjord, hvartill åtginge en ej obetydlig tid, till stor kostnad för delegarne, jemte det trakter, lämpliga att inrösas, i detta fall lätt kunde komma att förbigås: att motionären, emot hvad nu är föreskrifvet, ansåge frågan om undantag af mark för delegarnes allmänna behof likaledes böra föregå urskiljandet emellan in- och af-rösningsjorden, helst eljest kunde inträffa, att, sedan förrättningsmännen, hvilka hafva beslutanderätt i den sednare frågan, t. ex. funnit att en inom skogs- eller utmarken befintlig trakt, bestående af bördig jordmån, fastän besvärad af vatten, till hvars afledande erfordrades ett större dike, kunde beräknas såsom inrösningsjord, delegarne, som ega besluta angående undantaget af mark, vägrade att uttaga det nödvändiga diket, hvarigenom förrättningsmännens först fattade beslut blefve utan påföljd: samt slutligen att uppgörandet om de efter skiftet förekommande ersättningsfrågor, som omnämnas i 7:de och 8:de punkterna af denna §, eller om bidrag till utflyttning, odlingskostnad och ersättning till delegare, som erhåller vanhäfdad jord eller förlorar ståndsskog, plantering eller torfjord, med mera dylikt, samt om tiden för tillträde af egolotterna, jemte skogs- och torfjordsafbrukning, allt innan skiftet vunnit laga kraft, i de flesta fall vore ett onödigt arbete, blott ledande till ökade kostnader. Förrättningsmännen egde nemligen afgöra frågorna rörande ståndslogs-, gödsel- och häfdeersättningar efter de förhållanden, som förefinnas vid tiden, då skiftet afslutas, men om klander emot skiftet sker, kunde det draga ut i årtal, innan de nya skiftena tillträdas, då, äfven om icke någon ändring i skiftet skett, stora förändringar dock kunde uppkomma genom mera eller mindre vårdslös brukning m. m., samt skada och förlust vederbörande sålunda tillskyndas; och om skiftet, genom ändring af gradering eller skiftesläggning, till aldrig så liten del rubbades, måste frågorna om dessa ersättningar åter upptagas och prövas. Det syntes sålunda i allmänhet vara förenligt med jordegarnes bästa, att pröfning rörande de i 7:de och 8:de punkterna förekommande ersättningsfrågor först upptoges till handläggning, sedan skiftet vunnit laga kraft; dock kunde fall förefinnas, synnerligast vid skifte emellan ett ringare antal delegare, der ersättningsfrågorna äro af ett obetydligt omfång, eller der delegarne förklara sig nöjda att genast tillträda skiftet, då dessa frågor både kunde och borde afgöras i sammanhang med skiftet, om delegarne så önskade; varande på grund häraf föreslaget, att 53 § må erhålla följande lydelse:

»Sedan konceptkartan öfver skifteslagets egor är i fullständigt skick samt rågångarne deromkring finnas bestämda, skall skiftesmannen

för delegare och gode männen till beslutande ordentligen och redigt föredraga allt hvad till skiftets verkställighet i hela dess vidd hörer, nemligen:

1:o om egoutbyte med angränsande byar och hemman;

2:o om egornas gradering; derunder frågorna rörande

3:o undantag af mark för delegares allmänna behof samt

4:o om urskiljandet af den mark, hvilken såsom inrösnings- eller afrösningsjord beräknas skall, skola komma under pröfning och derefter afgöras; och sedermera, dock ej förr än egobeskrifning och häfdeförteckning, der sådan förteckning skall ske, blifvit upprättad och kommit i fullständigt skick,

5:o om delningsgrunden;

6:o om öfriga grunder för verkställighet af laga skifte, så ock om skiftesläggningen och skyldighet att från by utflytta. Sedan skifte blifvit laga kraftvunnet, företages, efter annälan af delegare,

7:o om bidrag till utflyttning, så ock om odlingskostnad för sådan oppodlad mark, hvilken i skiftet såsom inrösningsjord intagits, samt om ersättning till delegare, som antingen erhåller vanhäfdad jord eller förlorar ståndskog, plantering eller torfjord, med mera dylikt; och

8:o om tiden för tillträde af egolotterna samt skogs- och torfjords-afbrukning; dock må dessa frågor jemväl före skiftets afslutande föredragas och afgöras, om samtliga delegare derom äro ense.

Och skulle efterföljande paragraf bringas till öfverensstämmelse härmed genom förändring af deri upptagna siffror och ett tillägg om sätet för talans fullföljd i visst fall enligt § 129.

Utan att vilja motsäga, det någon svårighet och tidsförlust kan vara förenad med tillämpningen af nuvarande bestämmelse, att urskiljandet af inrösnings- och afrösningsjorden skall föregå egograderingen, måste Utskottet likväl anmärka, att denna föreskrift står i fullkomlig öfverensstämmelse med och är en följd af stadgandet i § 64, att inrösnings- och afrösningsjorden skall hvar för sig särskildt taxeras; och det synes klart, att så icke kan ske, derest ej förut blifvit bestämdt hvilken mark skall till hvarterdera slaget hänföras; men Utskottet antager derjemte, att om sedermera vid graderingen utrönes, att antingen inom gränsen för inrösningsjorden faller någon del af sådan jord, som icke med fördel kan odlas, eller att inom gränsen af afrösningsjorden ligga sådana spridda egostycken, hvilka kunna såsom inrösningsjord i skiftet ingå, förrättningsmännen, på sätt § 61 jemväl anvisar, ega att oberoende af hvad i afseende på gränsen emellan begge egoslagen förut blifvit bestämdt, vid skiftet beräkna den förra såsom afrösningsjord och

de sednare såsom inrösningsjord. En sådan stridighet mellan förrättningsmännens och delegarnes beslut, som motionären, enligt hvad ofvan är omförmäldt, angifvit, är visserligen tänkbar, eller att, sedan de förre ansett en vattensjuk egotrakt, som genom afdikning kan göras odlingsbar, böra hänföras till inrösningsjord, delegarne vägra att afsätta jord för det nödiga diket; men att dessa sålunda förbise sin egen fördel, måste dock vara sällsynt, och i praktiken lär någon oöfvervinnelig svårighet att förena de olika åsigterna icke förete sig. Dessutom skulle samma svårighet inträffa, äfven om delegarnes vägran i nämnda afseende föreginge åtgärderna för inrösnings- och afrösningsjordens åtskiljande; och det är antagligt, att ehuru dessa tillgöranden förekomma under särskilda nummer i paragrafen, de, likasom flera andra dylika frågor, likväl samtidigt tagas under behandling.

Likaledes må medgifvas, att afgörandet af de i 7:de och 8:de punkterna omförmälda ersättningsfrågor, innan skiftet vunnit laga kraft, kan, på sätt motionären anmärkt, medföra olägenheter; men det torde ock böra tagas i öfvervägande, huruvida icke ett motsatt förfarande skulle hafva än menligare följder; ty utom det att delegarne, för dessa frågors behandling såsom en nära nog särskild förrättning, sannolikt finge vidkännas ökade utgifter, först vid sjelfva förrättningen och sedermera vid deraf föranledda nya tvister och besvär, kunde de ersättnings-tagande ofta nog blifva allt för länge uppehållna i sin rätt att utfå dem tillkommande ersättningar, — en olägenhet den motionären väl sökt att i någon mån förekomma genom det vid § 134 föreslagna tillägg, att vid Egodelnings-rättens beslut rörande dessa ersättningsfrågor skulle bero och klagan deröfver ej få föras; men af skäl, som på sitt ställe skola närmare utvecklas, anser Utskottet ett sådant stadgande icke vara lämpligt. Utskottet får derföre hemställa,

6:o att hvad motionären i förevarande hänseende framställt ej måtte vinna Riksdagens bifall.

§ 56 medgifver egoutbyte, när hemman har ega inom annat hemmans rågång; men förhållanden skola, enligt motionärens åsigt, förekomma, då detta stadgande ej gör tillfyllest; och har han anført, hurusom det skall inträffat, att väckt fråga om utbyte af jord, belägen vid gränsen af ett skifteslag, men till större delen inom detsamma, blifvit afslagen, samt för afhjelpande af detta missförhållande föreslagit, att slutet af paragrafen må erhålla följande lydelse:

»Har hemman i skifteslaget ega inom eller utmed annat hemmans eller annan bys rågång, eller annat hemman eller annan by ega inom eller

eller utmed skifteslagets rågång, och å ena sidan sökes, att den ega för bekvämligare läge mot annan jord utbytas må; vare ock lag som ofvan sagdt är».

Det tillkommer icke Utskottet att bedöma, om ifrågakommet egoutbyte, uti uppgifna fall, oaktadt ena sidans bestridande, författningsenligt bort bifallas eller icke; men utgående från den redan antydda grundsatsen, att eganderätten bör hållas i helgd, anser Utskottet betänkligt att allt för långt utsträcka rättigheten till ett utbyte af egor, som å någondera sidan bestrides. Dessutom synes det föreslagna tillägget icke vara så tydligt och bestämdt, att ej tvifvel om rätta tillämpningen af ett sådant stadgande kunde uppstå och rättigheten möjligen utsträckas längre, än motionären åsyftat; och hemställer Utskottet derföre,

7:o att förslaget i denna del ej måtte godkännas.

Stadgandet i § 58, enligt dess nuvarande lydelse, att, om genom egoutbyte i andra än förut anförda fall, bekvämlighet för odling och häfd eller annan dylik fördel kan vinnas, må sådant utbyte ske, utan hinder af förut fastställt skifte, såvida jordegare sig derom förena, vill motionären hafva utsträckt derhän, att ömsesidigt bifall till utbytet icke skulle erfordras, utan detsamma försiggå, derest nämnda fördelar kunna vinnas, »utan att någon jordegare deraf lider skada»; men af skäl, som i afseende på de föreslagna ändringarne i 3 och 56 §§ redan blifvit anförda, får Utskottet hemställa,

8:o att Riksdagen till ifrågavarande förändring ej måtte lemna bifall.

Under anförande, hurusom sättet för graderings verkställande under sednare tider varit mycket omskrifvet, i det en del velat gifva företräde åt s. k. serie-gradering, eller att alla i ett skifteslag ingående egor värderas i ett sammanhang, under det andra förordats s. k. separat-gradering, då inrösnings- och afrösningsjorden hvardera för sig, utan jemförelse med hvarandra, särskildt graderas; att båda åsigternas förfäktare kunde hafva rätt, emedan frågan egentligen berodde på lokala omständigheter, så att inom trakter, hvarest åker och äng ligga i ett sammanhang för sig och utmarken särskildt, kunde företräde möjligen gifvas åt separat-graderingen, under det att inom orter, hvarest åker och äng ligga spridda emellan berg, skogs- och betesmarker, så att vid skifte som oftast, för att utlägga formliga egolotter, erfordrades en omvexling emellan inrösnings- och afrösningsjord, såsom i 79 § vore medgifvet, hade serie-graderingen företräde; att det ena eller andra sättet användes inom olika orter, allt som det af förrättningsmännen anses vara mest praktiskt, ehuru 64 § tydligen föreskrifver separat-gradering; men att

här af kunde orsakas obehag och kostnader, i det domstolarne möjligen kunde finna sig befogade att upphäfvva verkställda skiften blott på den grund, att serie-gradering egt rum, under det att uträkningarne öfver skiften, der separat-gradering skett och omvexling af de olika egoslagen egt rum, alltid vore svårare att kontrollera; — har motionären, till afhjelpande af dessa olägenheter, föreslagit ett tillägg vid slutet af § 64, så lydande:

»I orter, der sådant finnes lämpligt, vare så kallad serie-gradering jemväl tillåten».

Utskottet delar i allo motionärens åsigt, att s. k. serie-gradering i vissa undantagsfall kan ega obestriddigt företräde framför separat-gradering; men då, enligt hvad af motionen framgår och erfarenheten eljest gifver vid handen, landtmätaren icke af Skiftesstadgans föreskrift i förevarande hänseende ansetts förhindrad att i oförmälda fall använda serie-gradering, samt motionären icke gittat uppgifva, hvad Utskottet ej eller har sig annorledes bekant, att domstolarne verkligen ogillat ett sådant förfarande, hvilket han blott antagit möjligen kunna inträffa, torde det ifrågasatta tillägget ej vara erforderligt, hvarföre Utskottet hemställer,

9:o att framställningen derom måtte lemnas utan afseende.

Den af motionären föreslagna ändring i § 69, enligt hvilken ordet »storskifte» skulle utbytas mot ordet »skifte», står i sammanhang med den förändring, som likaledes blifvit föreslagen i § 3; men om, såsom Utskottet antar, denna sednare icke kan godkännas, lärer ock frågan om den förra förfalla. Detsamma gäller äfven i afseende på den förändring motionären föreslagit vid § 78, punkten 1, eller att orden: »fastställt enskifte, eller sådant skifte» etc. skulle utbytas mot orden: »fastställda skiften»; hvilket Utskottet

10:o får till Riksdagens pröfning hemställa.

Under anförande, hurusom ofta inträffade, »att, efter förrättadt laga skifte, flera dervid utlagda särskilda hemmanslotter gemensamt komme, till olika andelar, uti två eller fleres ego, och att dessa lotter till hvarandra af egarne kunde sammandragas», har motionären, då något bestämt stadgande, huru dervid skulle tillgå, ej förefunnes, föreslagit ett tillägg till slutet af § 69, hvarigenom innehafvet skulle stadgas såsom delningsgrund, »der två eller flera vid en- eller laga skifte utbrutna lotter skola emellan gemensamma egare klyfvas»; men enär en sådan delningsgrund, utom det att den i fall, der lotternas gemensamma egare ej tagit vissa delar deraf i besittning, icke skulle kunna tillämpas, dessutom kunde vara mot rätt och billighet stridande, t. ex. när sådana

lotter skola emellan sterbhusdelegare eller gemensamma köpare fördelas, så hemställer Utskottet,

11:o att förslaget i denna del ej måtte bifallas.

Uti § 85 stadgas, att när laga skifte verkställles, skall sådant skifte hela skifteslaget öfvergå och hvarje delegares lott särskildt utbrytas; men från denna allmänna regel vore ett undantag gjordt genom § 78 punkten 2, som föreskrifver, att om flera byar, hvilka uti inrösningsjorden blifvit såsom särskilda skifteslag delade, hafva gemensam del uti skogsmark, då må sådan mark utan sammanblandning med inrösningsjorden fördelas; och frågan, huru härvid borde förfaras, när denna utmark, jemte skog, äfven innehölle skoglös betesmark samt åker, äng och odlingsmark, vore, sedd från praktisk synpunkt, enligt motionärens åsigt, klar deri, att skifte å en sådan samfällighet måste inskränkas till att blott dela emellan de särskilda inegoskifteslagen, och att, först när hvartdera skifteslaget bekommit sin andel af samfälligheten, fråga kunde förekomma om skifte inom hvarje särskildt skifteslag. Då emellertid fall skola inträffat, der domstolar ansett sig böra af formela skäl gifva det utslag, att hvarje delegares lott skall särskildt utbrytas, under det andra hyst den åsigt, att blott skifteslagen först skola åtskiljas, har motionären, som ansett nödvändigt, att den sednare åsigten tydligen uttrycktes, föreslagit, att första delen af 85 § måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Som genom utbrytning af en eller flere delegares egolott den förra egoindelningen rubbas; så skall, när laga skifte på en eller flere delegares begäran verkställas, sådant skifte hela skifteslaget öfvergå, och hvarje delegares lott särskildt utbrytas, på det att ytterligare kostnader i detta afseende må besparas och oreda vid egornas bruk förekommas; dock att vid skifte enligt 78 § 2 mom., när de angå utmark, hvilken ej hufvudsakligen är att betrakta som skogsmark, delning må verkställas endast mellan de särskilda skifteslagen uti inegorna;»

Hvarjemte, så väl för att bringa andra punkten af 85 § i öfverensstämmelse med den föreslagna förändringen af 3 §, som ock för att närmare förtydliga densamma, helst det ej gerna läte sig tänkas, att egor finnas, hvilka icke kunna afstängas och särskildt brukas, sednare punkten af sistnämnda § borde erhålla följande lydelse:

»Har någon delegare i skifteslag, som skiftas skall, vid förut verkställt skifte erhållit alla sina egor så utbrutna, att de kunna med fördel afstängas och särskildt brukas; — — — — medgifver.»

Utskottet, som fullkomligt instämmer i motionärens åsigt, angående rätta förståndet och tillämpningen af stadgandet i 78 § 2 punkten, anser deremot den omständighet, att någon domstol dömt i strid dermed,

lika litet i detta, som i andra undantagsfall, böra föranleda till förklaring öfver eller tillägg vid ett i sig sjelf tydligt lagbud; och beträffande sednare delen af 85 §, så enär, enligt Utskottets åsigt, den föreslagna förändringen af 3 § icke bör godkännas, samt något misstag om rätta meningen af den ifrågavarande bestämmelsen, sådan den nu lyder, icke bör kunna ega rum, hemställer Utskottet,

12:o att motionen äfven i dessa delar måtte lemnas utan afseende.

Såsom vilkor för tillåtelsen för egare af särskilda delar i olika hemmansnummer att vid laga skifte erhålla dithörande egor i ett sammanhang lagda, bestämmer 86 §, bland annat, att dessa särskilda delar skola vara *besutna*; emot hvilket stadgande motionären anmärkt, att landtmätaren icke egde någon pröfningsrätt, huruvida en hemmansegare är besuten på sin lott, men att, i följd af nämnda stadgande, det missförhållande kunde uppstå, att pröfning om besutenhet, utan någon delegares yrkande, komme att ega rum, hvarföre motionären yrkat, att ordet »besutna» borde utgå.

Då nyssberörda föreskrift uppenbarligen tillkommit såsom en följd af den genom författningarne om hemmansklyfning och jordafsöndring vederbörande delegare medgifna rätt att obesuten hemmansdel till sig lösa, samt ändamålet med samma föreskrift varit att bereda möjlighet af den obesutna egolottens sammanläggning med annan del i samma hemmansnummer, torde, så länge en dylik lösningsrätt eller sjelfva grunden för det ifrågavarande stadgandet kvarstår, jemväl detta sednare böra bibehållas. För öfrigt äro bestämmelserna angående vilkoren för besutenhet så beskaffade, att landtmätaren sällan bör misstaga sig i frågan, huruvida besutenhet förefinnes eller icke, och den händelse, att, i och för hemmansdelarnes sammanläggning, tvist i nämnda afseende uppstått, torde likaledes vara ganska sällsynt. På grund häraf får Utskottet hemställa,

13:o att å yrkandet i förevarande hänseende ej måtte fästas afseende.

Med åberopande af jordbrukets olika ståndpunkt nu mot förr, och de förändrade förhållanden, som deri inträdt sedan 1827, då laga skiftena började, har motionären velat derifrån härleda behovet af en förändring i § 87, som, efter motionärens uppfattning af der gifna stadganden, skall innehålla den bestämmelse, att jordegare ej kan åläggas utflyttning förr, än det oundgängligen erfordras att tilldela honom tre skiften; hvaremot motionären ansett, att i hvarje fall, då egorna vore af den belägenhet och godhet, att en åbo utan skada kunde tilldelas ett skifte, sådant ovilkorligen borde ske, äfven om utflyttning skulle

erfordras; i hvilken syftning förslag till förändring af §:ns nuvarande lydelse blifvit framställt.

Utskottet anser det ifrågavarande stadgandet icke skäligen kunna gifva anledning till en sådan tydning, som motionären uppgifvit, utan tvärtom, jemfördt med föreskriften i 95 §, rätteligen böra så tolkas, att, då egornas största möjliga sammandragning är skiftets hufvudändamål, sådant bör iakttagas i hvarje fall, der det kan ske med bibehållande af allas rätt och utan någons verkliga lidande, jemväl om därför erfordras en eller annan delegares utflyttning, hvarigenom väl egentligen någon skada ej kan anses blifvit tillskyndad; och får Utskottet därför hemställa,

14:o att förslaget i denna del må lemnas utan vidare afseende.

Behöfligheten af den förändring, som blifvit föreslagen i § 89, är, på sätt redan blifvit anmärkt, helt och hållet beroende på antagandet eller förkastandet af förslaget till förändring af 3 §; och hemställer Utskottet således, under förutsättning af den sednare händelsen,

15:o att frågan om förändringen i nu förevarande § måtte förfalla.

Enligt motionärens förmenande vore föreskriften i § 105, att landtmätaren vid förrättningens afslutande skall utlemna till delegarne, jemte öfriga handlingar rörande densamma, äfven delningsbeskrifningen, skadlig både för landtmätaren och för delegarne, af flera skäl, som blifvit i motionen anförda.

Denna föreskrift fanns i 1827 års Skiftesstadga, enligt dess ursprungliga lydelse, borttogs derur genom 1832 års kungörelse, men har i den förnyade Stadgan blifvit återupptagen i följd af den beklagliga erfarenhet under sednare år, att landtmätare afslutat skiftesförrättning, utan att dervid hafva delningsbeskrifningen upprättad annorledes än i s. k. kladd; att fullständig delningsbeskrifning någon gång först flera år derefter kunnat landtmätaren aftvingas; och att fall inträffat, der sålunda försumlig landtmätare emellertid affidit, utan att hafva fullbordat delningsbeskrifningen, som i följd af sin ofullständiga beskaffenhet derefter ej eller kunnat af annan redas och renskrifvas, till stort men och dryga kostnader för skiftesdelegarne. Med anledning häraf och då motionären sjelf antydt syftet vara att genom ifrågasatta återgång till stadgandet i 1832 års kungörelse bereda skiftesmannen ett, enligt hvad erfarenheten sålunda visat, ganska vådligt rådrum, hemställer Utskottet,

16:o att motionen i denna del måtte afslås.

Det har redan förut blifvit omförmäldt, att motionären föreslagit den ändring i 134 § att klagan ej skulle få fullföljas emot Egodelningsrätts beslut i sådana frågor rörande ersättning efter laga skifte, hvarom stadgas i 53 §, 7:de och 8:de punkterna, utan vid nämnda Rätts beslut deröfver bero; och såsom anledning till detta förslag har motionären uppgifvit, att tvister i dessa afseenden, sedan all tvist om skiftet genom föregående beslut blifvit afskuren, ofta blott af tredska anhängiggjordes och fullföljdes, likasom det sällan inträffade, att ändring meddelas i Egodelningsrätts beslut härom, helst som vid frågor af denna beskaffenhet besigtning på stället vore nödvändig för en riktig utredning af förhållandet; och när först förrättningsmännen, efter föregången besigtning, uppgjort alla ersättningsfrågor och deras åtgörande sedermera blifvit kontrolleradt, efter syn på stället, af Egodelningsrätten, syntes icke någon fara för handen, om deröfver ej finge vidare klagas.

Häremot må anmärkas, att det vore en i vår lagstiftning ovanlig eller åtminstone äfven i de mindre viktiga fall, der den förut varit tillämpad, numera öfvergifven grundsats, att en Underrätts beslut skulle anses ovilkorligen gällande och icke få öfverklagas. Dessutom kunna omförmälda ersättningsfrågor vara af ganska stor vikt för dem, de röra; och, efter hvad Utskottet erfarit, lär det icke vara så sällsynt, att Egodelningsrätts beslut derutinnan blifvit ändradt. Frågan kan angå icke blott ersättningens belopp, utan ock grunderna för beräkningen, tiden för betalningens erläggande, med mera dylikt. Det låter ock tänka sig, att förrättningsmännens åtgärder och beräkningar blifvit af Egodelningsrätten upphäfda eller ändrade, men af högre myndighet pröfvas riktiga och godkännas. Utskottet hemställer alltså,

17:o att förslaget i denna del icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Slutligen har motionären yrkat ändring i § 133, som innefattar det ovilkorliga stadgande, att om landtmätaren öfvertygas att hafva vid egomätningen begagnat biträde af dertill obehörig person, eller låtit mätningen till större eller mindre del af antagen elev utan behörig tillsyn verkställas, den sålunda obehörigen verkställda egomätningen, *ändå att fel deri ej kan visas*, skall vara ogild, med skyldighet för landtmätaren att, på egen bekostnad, omgöra såväl mätningen, som skiftesförrättningen för öfrigt i alla de delar, som, först efter det konceptkartan kommit i fullständigt skick, böra till behandling förekomma.

Detta stadgande syntes motionären orimligt, helst ingen hade nytta af, att egor skulle ommätas, hvilka äro riktigt affattade. Det vore redan straff nog för landtmätaren, att, om han bryter emot detta lagbud, få

ansvara såsom för tjenstefel; och stadgandet stode ej eller väl tillsammans med 38 §, hvori det vore medgifvet, att, der karta öfver ett skifteslag finnes, som är riktig eller till och med ofullständig, blott den genom rättelser kan sättas i behörigt skick, sådan karta skall vid skiftet begagnas, äfven om den vore upprättad af en person, som ej tillhörde landtmäteristaten, eller af någon bland delegarne. Motionären har alltså föreslagit, att, till beredande af nödig rättelse häri, §:n måtte erhålla följande lydelse:

»Öfver de invändningar — — — — — dömdt är. Göres vid Egodelningsrätten af någon delegare anmärkning mot skifteskartan, då skall ock beslut deröfver af Rätten meddelas; och vare, der landmätaren öfvertygas att hafva vid egomätningen begagnat biträde af dertill obehörig person, eller låtit mätningen till större eller mindre del af antagen elev utan vederbörlig tillsyn verkställas, den sålunda obehörigen verkställda egomätningen, *om fel deri kan visas, ogild, med skyldighet för landmätaren att, antingen genom ny mätning eller genom införande af rättelser, der så ske kan, så väl på egen bekostnad först och främst sätta conceptkartan i fullständigt skick, som ock omgöra skiftesförrättningen i öfrigt i alla de delar, som, efter hvad i 53 § stadgadt är, först derefter böra till behandling förekomma. Ej må dock — — — — — om fel deri visas kan*».

Det är en allmänt antagen grundsats, att embetsåtgärd, vidtagen af dertill obehörig eller oberättigad person, är ogiltig och något undantag härifrån läser icke böra medgifvas i fråga om landmätares åtgärd mera än i andra fall. Egornas noggranna mätning och affattning är en åtgärd, på hvars riktighet hela skiftets laglighet i öfrigt beror; är denna felaktig eller otillförlitlig, så blir skiftet i det hela felaktigt. I allmänhet hafva också domstolarne, då egokartor blifvit åberopade såsom bevis i rättegångar, ansett sig icke kunna tillerkänna vitsord åt andra, än sådana, som blifvit af behörig landmätare efter vederbörligt förordnande upprättade. På grund häraf får Utskottet hemställa,

18:o att ifrågavarande motion icke eller i denna del må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Från Andra Kammaren är likaledes till Lag-Utskottet remitterad en motion (N:o 118) af Herr *Ludvig Norrby*, om ändring, antingen för hela riket eller särskildt för Gotland, af bestämmelserna i nu gällande Skiftesstadga rörande Egodelningsrätts sammansättning. Uti denna motion anföres, hurusom jordbrukets skydd, utom allmänna lagens bestämmelser, hufvudsakligen hvilade på tillämpningen af föreskrifterna i

skiftesförfattningarne om jordens rättvisa och ändamålsenliga sammandragning och delning; faktorer, af hvilka ett ändamålsenligt och lönande jordbruk hufvudsakligen berodde, såsom varande jordbrukets grundval. Tillämpningen af skiftesförfattningarne och följaktligen det behöfliga skyddets meddelande hvilade nu främst i händerna på den landtmätare, som finge en skiftesförrättning sig anförtrodd, och dernäst, såsom kontrollerande myndighet, alltså i högre grad än hos landtmätaren, på ortens Egodelningsrätt, som har sig uppdraget att närmast granska, pröfva och fastställa landtmätarens åtgärder, vare sig i följd af anförda besvär eller eljest. Enligt 117 § i Skiftesstadgan vore Egodelningsrätten sålunda sammansatt, att ordinarie domaren i orten, eller, vid förfall för honom, den Hofrätt förordnar, deri är ordförande, samt att tre i landthushållning kunniga, inom häradet eller tingslaget boende bofasta män, hvilka på föranstaltande af domaren inför Häradsrätten böra genom socknefullmäktige väljas, med rösträtt efter förmedladt hemmantal, skola vara ledamöter; hvarjemte, enligt Skiftesstadgans 130 §, ordföranden egde rättighet att, der så nödigt finnes, tillkalla särskild landtmätare till Rättens biträde; och skulle, vid olika meningar inom Rätten, den blifva Rättens beslut, som biträdades af flesta rösterna, eller, der dessa utfalla två mot två, den mening ordföranden biträder. Det kunde icke vara främmande, hurusom en utmärkt teoretiskt bildad och i öfrigt skicklig jurist kunde sakna och stundom äfven saknade all praktisk erfarenhet i jordbrukets detaljer, detta så viktiga element för ett riktigt bedömande af jordbrukets ställning och behof; och deraf framstode icke så sällan, att en Egodelningsrätts ordförande, med den största förmåga och vilja att rätt tyda och tillämpa skifteslagarnes ord efter bokstafven, likväl icke, utan stöd af praktiken, kunde bedöma alla de omständigheter, i afseende på jordens olika beståndsdelar, läge och brukningssätt, m. m., som, jemte ordens tydning, kanske mäktigare än sjelfva orden verkade till en rättvis och ändamålsenlig jordens sammandragning och delning genom laga skiften. Under sådana förhållanden blefve Egodelningsrättens ordförande vid skiftesärendens bedömande mera eller mindre beroende antingen af de åsigtter Egodelningsrättens ledamöter hyllade, eller ock, kanske allmännast, af de yttranden och tillstyrkanden, som vid skiftesfrågors handläggning afgifvas af biträdande landtmätaren, hvilken icke undantagsvis, såsom Skiftesstadgan förutsatte, utan åtminstone i den ort, motionären representerade, *alltid* tillkallades; och det blefve sålunda biträdande landtmätaren, och icke Egodelningsrätten, som dikterade besluten, af hvilka icke sällan jordegarnes väl eller ve berodde. De tre valde ledamöterna i Egodelningsrätten hade väl, om de voro eniga,

eniga, afgörande magten på sin sida; men sjelfständighetsandan vore ännu icke så utvecklade och fri, att den ju icke kunde göra sig något af respekt för en ledande hand, och det behöfdes nu blott en endas missuppfattning, för att göra de tvänne sjelfständiges rätta åsigter utan verkan, så att äfven i detta fall för stor magt vore nedlagd i ordförandens votum; och om hvad sålunda blifvit framhållet finge antagas gälla de ordinarie domrarnes ordförandeskap, så gällde det i ännu högre grad deras icke så sällsynta vikarier, vanligen unga jurister, födda och uppfostrade i städerna, utan ringaste praktik i jordbruket; i följd hvaraf motionären föreslagit:

»att Riksdagen ville besluta och Kongl. Maj:ts nådiga stadfästelse underställa sådan ändring, hvad Egodelningsrätts sammansättning angår, antingen för riket i allmänhet eller för provinsen Gotland särskildt:

1:o att ordförandens sjelfskrifvenhet undanrödjes och de valde ledamöternes antal ökas från tre till sex inom hvarje härad eller tingslag;

2:o att Kongl. Maj:t nämner ordförande och vice ordförande för en tid af tre år i sender bland tre, som länens landsting till hvardera platsen föreslå;

3:o att landstinget skall välja sex bofaste män till ledamöter i Egodelningsrätten, af hvilka de trenne äldst valde hvartannat år skola afgå, första gången medelst lottning, med rätt till återval af de afgående;

4:o att valen så verkställas, att ledamöterna finnas bosatte i skilda delar inom häradet; och

5:o att Egodelningsrätten skall vara beslutför, då, utom ordföranden, fyra ledamöter äro närvarande.»

Och hade motionären funnit sig manad till afgifvande af detta förslag icke allenast af ofvan anförda allmänna skäl, utan ock af de förhållanden, som Gotland särskildt, i afseende på jordarnes egenheter och belägenhet i många små lotter, icke sällan för ett halft mantal och derunder i 12 à 15 särskilda socknar på milslånga afstånd från hemmanets bostad företedde.

Redan tillförene har det blifvit ifrågakäldt, att särskilda för befattningen fullt lämpliga personer skulle förordnas till ordförande i Egodelningsrätterna, och stundom har det varit i fråga, att befattningen skulle omfatta större distrikter, än dem, som nu äro dessa Rätter hvar för sig tilldelade, men nära nog oöfvervinneliga hinder möta häremot. Till en början är det icke lätt att finna personer, som med fullt erforderlig insigt i öfrigt förena tillräcklig kunskap och erfarenhet, för att kunna rätt tillämpa Skiftesstadgans föreskrifter och bedöma de icke sällan

viktiga rättsfrågor, som i skiftesärenden ofta förekomma. Om ock en så kvalificerad person inom en eller annan ort finnes och vore benägen att åtaga sig befattningen, så kunde dock såsom säkert antagas, att många dylika icke vore att tillgå, och följden blefve således den, att hans befattning måste omfatta större distrikter, möjligen ett helt län; men derigenom skulle kostnaderna i och för ärendenas handläggning högst betydligt ökas. För öfrigt är redan genom 117 § Skiftesstadgan åt vederbörande Hofrätt öfverlåtet att, vid förfall för ordinarie domaren i orten, till ordförande i Egodelningsrätter förordna sådan person, som dertill anses lämplig, utan att vara bunden vid den som eljest förestår domareembetet; och Kongl. Maj:t är jemväl förbehållet att, på vederbörandes anmälan eller af eljest förekommande anledningar, för större eller mindre distrikter utse särskild person dertill; vid hvilket förhållande något vidare stadgande i detta afseende ej lärer erfordras.

Att öka antalet af ledamöter i Egodelningsrätt, på sätt motionären föreslagit, kunde visserligen låta sig göra; men derigenom komme också kostnaderna för denna Rätts sammanträden att förhöjas, och om ärendena det oaktadt blefve bättre handlagda, än under nu varande förhållanden, kan vara tvifvelaktigt. Någon anmärkning emot stadgade ordning för dessa ledamöters utväljande har icke försports, och socknefullmäktige, af hvilka de väljas, böra lika väl som landstingets ledamöter, om icke bättre, känna de personer inom häradet eller tingslaget, som äro mest passande till befattningen. Deras egen fördel manar dem ock att göra ett så godt val som möjligt.

På grund häraf får Utskottet hemställa,

19:o att icke heller denna motion må till någon

Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 Mars 1869.

På Utskottets vägnar:

ERIC SPARRE.

Herr *Kolmodin* har begärt att få antecknadt, det han ej öfvervarit ärendets behandling hos Utskottet.